O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI

OLIY VA O‘RTA MAXSUS TA’LIM VAZIRLIGI

SAMARQAND DAVLAT CHET TILLARI INSTITUTI

“TASDIQLAYMAN”

I.M.Tuxtasinov

2021-yil “__” ______

QIYOSIY TIPOLOGIYA
FANINING O‘QUV DASTURI

Bilimsohasi:	200000 – San’at va gumanitar fanlar
Ta’limsohasi:	230000 – Tillar
Ta’limyo‘nalishi:	60230200 – Tarjima nazariyasi va amaliyoti (ingliz tili)

Fan/modulkodi QT1804	O'quv yili 2024-2025	Semestr 8	ECTS – Kreditlar 4
Fan/modulturi Majburiy	Ta'lim tili O'zbek/rus	Haftadagi dars soatlari 4	

	Fanning nomi	Auditoriya mashg'ulotlari (soat)	Mustaqil ta'lim (soat)	Jami yuklama (soat)
1.	**Qiyosiy tipologiya**	60	60	120

2.

I.Fanning mazmuni

O'quv fanining maqsadi-talabalarga xorijiy va ona tillari o'rtasidagi umumiy va xususiy qonuniyatlarni o'rgatishdan iborat. Til universaliyalari, tilga oid tip va tasnif, izomorfizm va allomorfizm kabi qiyosiy tipologiyaning kategoriyalarini o'rgatish fanning asosiy vazifalarini bajaradi.

Fanning vazifasi-qiyosiy tipologiya haqida umumiy ma'lumot; -agglutinativ va flektiv tillarning o'ziga xos xususiyatlari; - tillarni qiyoslab o'rganish metodologiyasi; - ikki tilga xos fonemalarni qiyoslab o'rganish; - o'zbek va rus tillarining lug'aviy tarkibini qiyoslab o'rganish; - tillarning morfologik sathiga oid farqlarni aniqlash; 4 -qiyoslash yordamida tillar o'rtasidagi sintaktik umumiylik va xususiyliklarni aniqlash. Tilni o'rganish va tavsiflash turli usul va uslubo'lar bilan amalga oshiriladi.

II. Asosiy qism (nazariy mashg'ulotlar)

II.I. Fan tarkibiga quyidagi mavzular kiradi:

Qiyosiy tipologiyaning asosiy muammolari va yo'nalishlari. Qiysiy tipologiyaning asosiy bo'limlari. Ingliz tili, o'zbek va rus tillarini qiyoslab o'rganishning nazariyasi va metodlari.Til universaliyalari, tilga oid tip va tasnif, izomorfizm va allomorfizm kabi qiyosiy tipologiyaning kategoriyalarini o'rgatish.Ingliz tili, ona tili va rus tillaridagi fonetik, fonologik, morfologik, sintaktik va leksik tizimi tipologiyasini bilish va qo'llay olish ko'nikmalariga ega bo'lishini o'rgatiladi.

II. Ma'ruza mavzulari:

1-mavzu: Introduction to comparative typology.

2-mavzu: Phonetical and phonological typology of English, Russian and Uzbek.

3-mavzu: The typology of word formation and its methods.

4-mavzu: Lexical typology of Uzbek, English and Uzbek.

5-mavzu: Morphological typology of Uzbek, English and Russian.

6-mavzu: Typology of Grammatical Categories in English and Native Languages.

7-mavzu: Lexical typology of Uzbek and English languages. Word structure. Lexical elements.

8-mavzu: National features of word semantics. Naming words.

9-mavzu: Lexical typology of English and Uzbek. Synonyms. Antonyms. Homonyms.

10-mavzu: Morphological typology of Uzbek and English.

11-mavzu: Parts of speech. Classification of parts of speech.

12-mavzu: Typology of syntactic level of English and Native Language

13-mavzu: Typology of sentences of English and Uzbek.

14-mavzu: Typology of cultural concepts of English and Native language.

15-mavzu: Typology in gender linguistics of English and Native language.

III. Seminar mashg'ulotlari bo'yicha ko'rsatma va tavsiyalar:

Seminar mashg'ulotlari uchun quyidagi mavzular tavsiya etiladi:

1-mavzu: Comparative typology as a branch of General Linguistics.

2-mavzu: Typological classification of the languages.

3-mavzu: Types of language comparison.

4-mavzu: Phonetical and phonological typology of English and Uzbek.

5-mavzu: The typology of word formation and its methods.

6-mavzu: Studying word formation and its methods comparatively.

7-mavzu: Lexical typology of Uzbek and English languages.

8-mavzu: National features of word semantics.

9-mavzu: Synonyms and Antonyms.

10-mavzu: Parts of speech. Classification of parts of speech.

11-mavzu: Typology of phrases and word-combinations.

12-mavzu: Typology of sentences.

13-mavzu: Comparative analysis of English and Native languages words.

14-mavzu: Comparative analysis of English and Native languages word-formation types.

15-mavzu: Typology of cultural concepts of English and Native language.

Seminar mashg'ulotlarda amaliy materiallardan izohlashni talab qiladigan muammoli masalalar muhokama qilinadi va bahslar yuritiladi, shuningdek, olimlarning fikrlari tanqidiy ko'z bilan muhokama qilinadi. Bunda kursning nazariy materialini o'zlashtirilganligini tekshirish va olgan bilimlarini amaliyotda ishlata bilishni o'rgatish; sintaktik birliklarni modellashtirish tamoyillarini va ulardan foydalana olishni o'rgatish; magistratura talabalarini kursning ma'ruza qismidagi ma'lum bir mavzulari bo'yicha prezentatsiyalar tayyorlashni o'rgatish kabi masalalarga katta e'tibor qaratiladi.

IV. Mustaqil ta'lim va mustaqil ishlar

Mustaqil ta'lim uchun tavsiya etiladigan mavzular:

1-mavzu: Types of languages and its criterions.

2-mavzu: Typological classification of the languages.

3-mavzu: Aspects and Branches of typology.

4-mavzu: History of Comparative Typology.

5-mavzu: Phonetical and phonological typology of English and Uzbek.

6-mavzu: Vowels and its typology.

7-mavzu: Consonants and its typology.

8-mavzu:The typology of word formation and its methods.

9-mavzu: Studying word formation and its methods comparatively.

	10-mavzu: Suffixation and prefixion. **11-mavzu**: Word structure. Lexical elements. **12-mavzu**: National features of word semantics. **13-mavzu**: Lexical typology of English, Uzbek and Russian. **14-mavzu**: Synonyms in English, Uzbek and in Russian. **15-mavzu**:Antonyms in English, Uzbek and in Uzbek. **16-mavzu**: Homonyms in English, Uzbek and in Uzbek. **17-mavzu**: Morphological typology of Uzbek and English. **18-mavzu**: Parts of speech. **19-mavzu**: Classification of parts of speech. **20-mavzu**:Historical background of typological investigations. **21-mavzu**: Classification of Comparative Typology by Dr. Buranov. **22-mavzu**:Typology of parts of speech in English and Native Languages. **23-mavzu**:Typology of Grammatical Categories in English and Native. **24-mavzu**:Typology of phrases and word-combinations. **25-mavzu**:Typology of sentences. **26-mavzu**:Lexical Typology and its branches. **27-mavzu**:Comparative analysis of English and Native languages words. **27-mavzu**:Comparative analysis of English and Native languages word-formation types. **28-mavzu**:Comparative Typology in Modern trends of linguistics. **29-mavzu**:Typology of cultural concepts of English and Native language. **30-mavzu**:Typology in gender linguistics of English and Native language.
3.	**V. Ta'limnatijalari/ Kasbiykompetensiyalar** **Talaba bilishi kerak:** •talabalarining tillarni qiyoslab o'rganishda nazariy bilimlarini chuqurlashtirish va gaplarning tuzilishi, ma'nolari, ularning berilish yo'llari va tildan grammatik jihatdan to'g'ri foydalanish bo'yicha malakalarini takomillashtirish; • sintaksisning fundamental masalalari bo'yicha nazariy bilim asoslarini egallash; • turli kontseptsiyalarni tanqidiy baholash va ularni tilning aniq materiali asosida tahlil qilish; • qiyosiy tahlil metodologiyasini qo'llay olish, shu jumladan distributiv, bevosita tashkil qiluvchilar, transformatsion, modellashtirish asoslari va boshqa zamonaviy (kommunikativ, kognitiv, funktsional) metodlardan foydalana olish; • gapni bo'laklarga ajratilishi haqida ko'nikma hosil qilish; • tilning sintaktik tuzilishini strukturaviy, semantic va pragmatic nuqtai nazarlardan qiyosiy tahlil qilish; • chet tilida chop etilgan lingvistik va nazariy-ijtimoiy mavzudagi adabiyotlarni tahlil qilish va qo'llay olish; • tillarni qiyoslab o'rganishda ilmiy izlanishlarning ijodiy ko'nikmalarini rivojlantirish; • tillarni qiyoslab o'rganishda mustaqil va tanqidiy ko'nikmalarni

	shakllantirish.
4.	**VI. Ta'lim texnologiyalari va metodlari:** • ma'ruzalar; • interfaol keys-stadilar; • seminarlar (mantiqiy fikrlash, tezkor savol-javoblar); • guruhlarda ishlash; • taqdimotlarni qilish; • individual loyihalar; • jamoa bo'lib ishlash va himoya qilish uchun loyihalar.
5.	**VII. Kreditlarni olish uchun talablar** Fanga oid nazariy va uslubiy tushunchalarni to'la o'zlashtirish, tahlil natijalarini to'g'ri aks ettira olish, o'rganilayotgan jarayonlar haqida mustaqil mushohada yuritish va oraliq nazorat shakllarida berilgan vazifa va topshiriqlarni bajarish, yakuniy nazorat bo'yicha yozma ishni topshirish.
	Asosiyadabiyotlar 1. Аракин В. Д. Сравнительная типология английского и русского языков. М., 1990. 2. Рузикулов Ф.Ш., Бушуй. Краткий курс сравнительной типологии., Ташкент 2015. 3. Rasulova M.I., Shukurova Z.I. Comparative typology of English, Uzbek and Russian languages. Toshkent, 2017.
6.	**Qo'shimchaadabiyotlar** 4. Расулова М. И. Основы лексической категоризации в лингвистике. Тошкент, Фан, 2005. 240 стр. 5. Климов Г. А. Основы лингвистической компаративистики. М., Наука, 1990. 175 стр. 6. Абдуазизов А.А. Элементы общей и сравнительно-типологической фонологии. Ташкент, Фан, 1981. 98 стр. 7. Абдуллаев Ю.Н., Бушуй А.М. Иностранные языки в современном мире: эволюция методики обучения. Ташкент, Фан, 2000. 320 стр. 8. Yoqubov J.A. Modallik kategoriyasining mantiq va tilda ifodalanishining semantik xususiyatlari. Toshkent, Fan, 2005. 175 bet 9. Хошимов Ғ.М. Типология сложного предложения в разносистемнўх язўках. Автореф. дисс. докт. филол. наук. Ташкент, 2002. 10. Safarov Shaxriyor. Kognitiv tilshunoslik. «Sangzor» nashriyoti, Jizzax,2006. 130 str. 11. Рузикулов Ф.Ш. Семантико-функциональные отношения в английском предложении. Автореф. дисс. канд. филол.наук. Ташкент,2006. 12. Djumabayeva J.Sh. Mustaqillik davri publitsistik asarlaridagi qo'shma gaplar talqini (ingliz va o'zbek tillaridagi matnlarning qiyosiy tahlili asosida). Avtoref. diss.kand.filol.nauk. Toshkent, 2006.

	13. Шарипов К.К. Структурные и функционально-семантические особенности мифологической лексики в язўках различных систем. Автореф. дисс.канд.филол.наук. Душанбе, 2006. 14. Абдуллаев М.А. Грамматический род как лингвистическая категория (на материале разносистемных языков) Автореф. дисс.канд.филол.наук. Ташкент, 2007. 15. Исамухамедова Н.Н. Стилистическая адекватность перевода образных средств выражения с английского языка на узбекский. Автореф. дисс.канд.филол.наук. Ташкент, 2007. 16. Атаханова Г.Ш. Когнитивный и лингвокультурологический анализ номинации «возраст человека» в английском языке. Автореф. дисс.канд.филол.наук. Ташкент, 2007. 17. Кобозева И.Н. Лингвистическая семантика. Москва, 2000. 164 стр. 18. Кравченко А.В. Язык и восприятие. Когнитивный аспект языковой категоризации. Иркутск, 2004. 240 стр. **Axborotmanbalari** 19. www.google.com.uz 20. www.ziyonet.uz 21. www.accurapid.com/journal. 22. www.yahoogroups.com
7.	**Samarqand davlat chet tillar instituti tomonidan ishlab chiqilgan va institut Kengashining 20-yil "___" ____ dagi "___"-sonli bayoni bilan tasdiqlangan.**
8.	**Fan/modul uchun mas'ullar:** B.B.Odilov- SamDCHTI "Tarjima nazariyassi va amaliyoti" kafedrasi f.f.n., dotsent. F.J.Bakiev- SamDCHTI "Tarjima nazariyasi va amaliyoti" kafedrasi katta o'qituvchisi. X.J.Ro'ziyev- SamDCHTI "Tarjima nazariyasi va amaliyoti" kafedrasi o'qituvchisi.
9	**Taqrizchilar:** Sh. S. Safarov - SamDChTI, "Tarjima nazariyasi va amaliyoti" kafedrasi professori,f.f.d. A.I. Sayfullayev - ToshDO'TAU, "Tarjima nazariyasi va amaliyoti" kafedrasi katta o'qituvchisi, PhD.